

Facultat de Ciències de l'Educació

Curs 2001-2002
Codi: 22014 Crèdits 8
Bases Psicopedagògiques d'Educació en la Diversitat

Objectius

- Comprendre els conceptes bàsics que fonamenten l'atenció a la diversitat.
- Coneixer, entendre i respectar les característiques individuals resultants de factors biològics, culturals i socials per tal de propiciar el desenvolupament sense discriminació.
- Coneixer experiències d'atenció a la diversitat en educació primària i en la especialitat d'educació física.
- Coneixer com es dissenyen i s'organitzen contextos d'aprenentatge de cara al tractament de la diversitat.
- Capacitar per analitzar la incidència dels factors d'ordre cultural, didàctic, social i individual en el disseny, organització i gestió dels processos d'ensenyament i aprenentatge en el tractament integrador de la diversitat.
- Potenciar la construcció de criteris per intervenir i donar resposta a les necessitats educatives comptant amb els suports que la comunitat ofereix des del sistema educatiu, dels serveis socials, mèdics, psicològics, etc.
- Desenvolupar una metodologia de treball que faciliti la participació, el treball cooperatiu, la recerca documental, l'elaboració acurada de treballs, la relació teoria-pràctica.

Temari

1.- Marc conceptual i normatiu

- Unicitat i diversitat en els àmbits personal i sòciocultural.
- Potencialitat i plasticitat del sistema nerviós. Interfuncionalitat.
- Necessitats educatives. Necessitats educatives especials.

2.- Condicions que comporten necessitats educatives especials

- Condicions de risc en els contextos socials.
- La discapacitat sensorial (visual, auditiva, etc.).
- La discapacitat motriu.
- El retard mental.
- Els transtors de comportament i de relació.
- Dificultats que s'evidencien en aprenentatges instrumentals.

3.- Repercusions en els contextos de vida

- Percepcions, vivències i actituds per part de la comunitat escolar. Actituds constructives: confiança en les competències i en les possibilitats de progrés de tots i cadascun dels infants.
- Percepcions, vivències i actituds per part de les famílies el mestre com a mediador.
- Percepcions, vivències i actituds en l'entorn social. L'escola com a impulsora d'una

cultura de l'equitat i de la participació.

Temaria de Pedagogia. Continguts 2n. quatrimestre

1. L'ESCOLA EN UNA SOCIETAT CANVIANT, PLURAL I DESIGUAL.

- Diversitat, diferència i desigualtat: temes complexos, dinàmics i interactius.
- Models educatius: de l'escola uniformitzadora a l'escola comprensiva.

2. DIVERSITAT I RELACIONS INTERPERSONALS A L'ESCOLA.

- El professor com a "subjecte cultural". El currículum oclut.
- Construcció de tòpics i estereotips.
- Etiquetatge, imatge personal.
- Expectatives mutues família-escola.

3. ESCOLA INTEGRADORA. ALGUNS REPTES ORGANITZATIUS.

- Nivell d'intervenció per a una pedagogia de la diversitat.
- Flexibilitzar el projecte. Adequar el currículum.
- Modificacions i adaptacions curriculars individualitzades.
- Canvis organitzatius: a nivell de centre, cicle i aula.
- Recerca de nous instruments i recursos didàctics.
- Recursos interns i xarxa de serveis externs.

Metodologia

- Presentació, síntesi i explicacions per part del professor sobre continguts del temari.
- Presentació d'experiències reixides en el tractament integrador de la diversitat.
- Lectura, anàlisi, discussió i comentari de textos.
- Anàlisi de materials audiovisuals sobre situacions educatives.
- Realització de treballs en grup.
- Exposicions a classe de les activitats realitzades pels estudiants.
- Comentari de les observacions efectuades durant el practicum.
- Preparació i realització d'observacions, d'entrevistes
- Elaboració de treballs teòrico-pràctics de síntesi, amb un enfocament propi del tractament integrador de la diversitat.
- Visites a escoles, a d'altres institucions educatives i a serveis vinculats amb l'educació EAPs, centres de recursos, etc.

Avaluació

En l'avaluació dels aprenentatges assolits pels alumnes es considerarà, a més de la seva participació regular i activa en les sessions de treball a l'aula, la correcta execució dels treballs i activitats proposats, així com la implicació personal en la búsqueda i elaboració d'informació.

Bibliografia

Bibliografia 1r. Cuatrimestre

- A.A.M.R. (1992) Retraso mental. Definición, clasificación y sistemas de apoyo. Madrid: Alianza, 1997.
- A.A.V.V. (1999) La respuesta educativa a los alumnos gravemente afectados en su desarrollo. Madrid, MEC
- AINSCOW, M. (1994) Necesidades especiales en el aula. Madrid: UNESCO-Narcea,
- APPS (1997) L'educació especial: un món obert i diversificat. Ponències i comunicacions de les 4es Jornades d'Educació Especial. Barcelona.
- Autors Diversos: Col.lecció Quaderns per a l'educació del deficient sensorial. Barcelona: Fundació Caixa de Pensions.
- Autors Diversos (1991) Els maltractaments infantils a Catalunya. Barcelona: Dep. Benestar Social, Generalitat de Catalunya.
- Autors Diversos (1998) El llibre d'en Pau (Guia per a l'abordatge del maltractament en la infància per els professionals de la salut.) Dep.de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya.
- Autors Diversos (1992) Pautes d'observació per a l'anàlisi del sexism en l'àmbit de l'educació. Quaderns per a la Coeducació. Barcelona: ICE-UAB.
- Autors Diversos (1993) Mente y cerebro. Barcelona: Libros de investigación y Ciencia.
- AJURIAGUERRA, J. De (1982) Manual de Psicopatología del niño. Barcelona: Toray-Masson.
- AJURIAGUERRA, J. De (1986) Manual de Psicopatología del adolescente. Barcelona:Toray- Masson.
- BASIL, C. (1998) Sistemas de signos y ayudas técnicas para la comunicación aumentativa y a escritura. Barcelona: Masson.
- BOIX, J. (1990) L'espina bífida. Barcelona: Dpt. Benestar Social, Generalitat de Catalunya.
- BRECHIN, A. y SWAINN, Y. (1987) Cambio de Relaciones. Barcelona. Milan-FCSD.
- CASTELLA, E. (coord) (1998) Multiculturalisme i educació. Barcelona: Ediuoc, Proa.
- CASTELLO,A.MARTINEZ, M. (1999) Alumnat excepcionalment alt intel,lectualment.Barcelona. Departament d'Ensenyament Gent. Cat.
- CORDON, F. (1982) La naturaleza del hombre a la luz de su origen biológico. Barcelona: Anthropos.
- CREDAC - Equip d'integració del C.M. Fonoaudiològic (1985). Al voltant de la sordesa. Quaderns per al mestre de l'aula ordinària, 2 Barcelona.
- ESTEVEZ - GONZALEZ i alt. (1987) "La atención: una compleja función cerebral" a Revista de Neurología, 25: 1989-1998.
- FCSD (1999) VI Jornades Internacionals sobre la Síndrome de Down. Barcelona.
- FIOREZ, J. (1997) Síndrome de Down. Biología, desarrollo y educación. Barcelona, Masson.

- FIOREZ, J. (1999) A la vera de nuestros caminos. Santander, FSDC.
- GARANTO, J. (1990) L'alumne amb greus problemes de personalitat (autisme i psicosi a l'escola. Barcelona: Generalitat de Catalunya (Doc. d'Educació Especial).
- GINE, C. (coord.) (1997) Trastorns del desenvolupament i Necesitats Educatives Especials. BCN, UOC.
- GIROUX, H. A. i FIECHA, R. (1992) Igualdad educativa y diferencia cultural. Barcelona: Roure.
- GOMENDIO, M.(2000) Educación física para la integracion de niños con necesidades educativas especiales (actividad fisica para niños de 6 a 12 años) Getafe Ed. Gymnos
- HANKO, G. (1993) Las necesidades educativas especiales en las aulas ordinarias. Barcelona Paidós.
- JORDANJ.A. (1992) L'educació multicultural. Barcelona: CEAC.
- LEONHARDT, M. (1992) El bebé ciego. Barcelona: Masson/ONCE.
- LLUCH, X i SALINAS, J. (1996) La diversidad cultural en la práctica educativa. Madrid: M.E.C.
- MARCHESI, A.; COLL, C. i PALACIOS, J. (1990) Desarrollo y educación, III Necesidades educativas especiales aprendizaje escolar. Madrid: Alianza.
- MEROÑO, N. (1996) La práctica intercultural en el desarrollo curricular en la educación primaria. Madrid: M.E.C.
- MILLER, J.F. i alt (1999) Sindrome de DOWN: comunicacuón lenguage, habla. Barcelona. Masson.
- MIR, C. (1993) Comunicació i progrés a l'escola bressd. Barcelona. ICE – UAB.
- MIR, C. i altres (1998) Cooperar en la escuela. La responsabilidad de educar para la democracia. Barcelona: Graó.
- MIRANDA, A. I altres (1999) El niño hiperactivo. Intervención en el aula. Universitat Jaume I. Castellon.
- MONEREO, C. (1988) Integració educativa: Sistemes i Tècniques. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- MONEREO, C. (1998) Instantàries. Barcelona: Edicions 62.
- ONU (1993) Programa de Acción Mundial para personas con discapacidad y Normas Uniformes sobre la igualdad de oportunidades para las personas con discapacidad. Madrid: SIIS.
- PALACIOS, J. (1996) La adaptación en Andalucía. Sevilla. Junta de Andalucía.
- PARDO, A.Mª.,BARLET, X. (1990) Reflexiones sobre el trabajo con padres. Revista de Logopedia, Foniatria Audiología, vol. 10, nº 1.
- PONCES VERGES, J. (1991) Paràlisi cerebral infantil. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Dept de Benestar Social.
- PUIGDELLÍVOL, I.(Coord.) (1993) Necesitats educatives especials. Vic: Eumo.
- PUIGDELLIVOL, I. (1998) La educación especial en la escuela integrada. Barcelona:

Graó.

RIPOLL, J. (1993) La salut a la infància, parlem-ne. Barcelona: Rosa Sensat.

RIVIERE, A. i MARTOS, J. (1997) El tratamiento del autismo. Nuevas perspectivas. Madrid: INSERSO.

R.P.P.A.P.M. (1997) Realizaciones sobre discapacidad en España: Balance de 20 años Madrid: Real Patronato.

SALZBERGER-WITTENBERG, I. i altres (1989) L'experiència emocional d'ensenyar i aprendre. Barcelona: Rosa Sensat/Ed 62.

SANZ DEL RIO, S. (1995) Integración de Alumnos con Necesidades Educativas Especiales. Panorama Internacional. Madrid, Real Patronato.

STAINBACK, S. i W. (1999) Aulas inclusivas. Madrid: Narcea.

UNESCO (1994) Declaración de Salamanca y Marco de Acción sobre Necesidades Educativas Especiales. París, UNESCO-MEC

UNESCO (1995) Las Necesidades Especiales en el Aula. Materiales para la formación de profesores. París: UNESCO.

VERDUGO, M.A. (1999) Hacia una nueva concepción de la discapacidad. Salamanca, Amarú

REVISTAS

Monogràfics de les revistes generals d'educació sobre els temes del programa.

Boletín del Real Patronato de Prevención y de Atención a Personas con Minusvalía. Madrid.

Cultura y Educación. Madrid: Fundación Infancia y Aprendizaje.

Revista de Educación Especial. Salamanca. Amarú.

Revista Española de Síndrome de Down. Santander: Fundación Síndrome de Down.

Siglo Cero. Madrid: FEAPS.

Suports. Revista Catalana d'Educació Especial i Atenció a la diversitat. Vic: EUMO.

INTERNET

Via de consulta altament recomanada.

Material audiovisual que podeu trobar a la mediateca de la Facultat:

Autisme Infantil (Curar-se en Salut – TV3) (signatura M-10).

Ceguesa (Curar-se en Salut – TV3) (N-13).

Comprendre per aprendre (Interculturalitat) (ICE – UAB).

El cos humà: encèfal i medul.la (C-22).

El cerebro (Érase una vez la vida – TVE) (P-9)

Implicacions organitzatives de l'atenció a la diversitat (ICE – UAB) (371-3).

Integració del nen sord (N-8).

Interacció i Desenvolupament (ICE – UAB).

La Sordera: comunicación y aprendizaje (ICE – UAB).

Les coses estan canviant (FCSD)

Paràlisi Cerebral (Curar-se en Salut – TV•) (N-8)

Programa d'Autonomia Jove (FCSD)

Projecte Aura. Programes de Treball amb Suport. (Dep. de Treball. AURA)

Bibliografia 2n. Quatrimestre

BUXARRAIS, M.R., i altres (1991) L'interculturalisme en el currículum: el racisme. Barcelona: Dossiers Rosa Sensat.

CANEVARO, A. (1985) Els infants que es perden pel bosc. Vic: EUMO.

CARBONELL, F. (1997) Immigrants estrangers a l'escola: desigualtat social i diversitat cultural en l'educació. Barcelona: FCIO. Serveis de Cultura Popular.

CELA i altres (1997) El tractament de la diversitat en l'etapa d'infantil i primària. Barcelona: Dossiers Rosa Sensat.

COMPANY, M. (1997) Una escola per a tots. Barcelona: Ed. 62 (Rosa Sensat).

CONSELL ESCOLAR de CATALUNYA (1991) Quatre reptes per a la nostra escola: l'escola per i en democràcia, l'educació en els valors, pluriculturalisme, la importància del tractament de la informació. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Consell Escolar.

De PERETTI, A. (1987) Pour une école plurielle. París: Larousse.

ENTWISTLE, N. (1988) La comprensión del aprendizaje en el aula. Barcelona: Paidós/MEC.

FERRANDEZ,A.(Cord.) (1997) Didàctica general. Barcelona, UOC.

FLECHA, R. (1990) La nueva desigualdad cultural. Barcelona: El roure.

FUNDACIO JAUME BOFILL (1992) Multiculturalisme a les escoles. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Fundació Serveis de Cultura Popular.

GARCIA PASTOR (1993) Una escuela común para niños diferentes: La integración escolar. Barcelona: PPU.

GIROUX, H.A., i FIECHA, R. (1990) Igualdad educativa y diferencia cultural. Barcelona: El roure.

HANNOUN, H. (1992) Els ghettos de l'escola: per una educació intercultural. Vic: Eumo.

HEGARTY, S. i altres (1988) Aprender juntos. La integración escolar. Madrid: Morata.

HUSEN, T. i OPPER, D. (1984) Educación multicultural y multilingüe. Madrid: Narcea.

JULIANO, D. (1993) Educación intercultural. Escuela y minorías étnicas. Madrid: EUDEMA.

Monogràfic (1990) Pluralitat de cultures a l'escola. Perspectiva Escolar, 147.

- Monogràfic (1991) Interculturalisme. Cuadernos de Pedagogía, 196.
- Monogràfic (1992a) Una educación pluralista en un mundo que cambia. Perspectivas, 81, pp 21-93.
- Monogràfic (1992b) Estado, educación y grupos étnicos. Educación y cultura, 27.
- Monogràfic (1993a) Educació intercultural. Guix, 184.
- Monogràfic (1993b) Educar en la diversidad. Cuadernos de Pedagogía, 212.
- Monogràfic (1998) Comprendre la diversitat en educació. Educar, 22 i 23.
- MUÑOZ, E. (1992) Desenvolupament curricular i educació en la diversitat. Barcelona: ICE -UAB.
- MUÑOZ, E. i RUE, J. (Coords.) (1993) Educació en la diversitat i escola democràtica. Bellaterra: ICE-UAB.
- PERRENOUD, Ph. (1987) De las diferencias culturales a las desigualdades escolares: la evaluación y la norma en una enseñanza diferenciada. Infancia y Aprendizaje, 14.
- PUIGDELLIVOL, I. (1993) Programación de aula y educación curricular. Barcelona: Graó.
- RUE, J. (1992) Què farem de la diversitat? Crònica d'Ensenyament, 43, pp. 4-6.
- RUE, J. i Teixidor, M. (Comps) (1991) Diversitat i agrupament d'alumnes. Bellaterra: ICE-UAB.
- WEBER, R. (1991) Europa multicultural: sistemas de valores y normas éticas. Educadores, 160, (593-603).